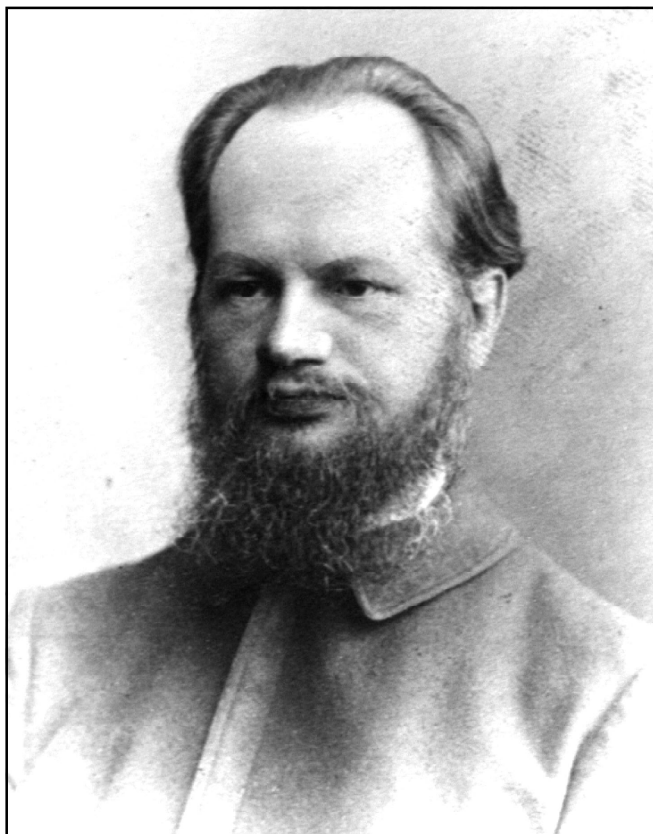

СОРОКИНА Л.Ф.

ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ-ЛІСІВНИК
(до 150-річчя від дня народження В.Д.Огієвського)

У повідомленні йдеться про відомого вченого у галузі лісівництва, уродженця міста Кролевець Василя Дмитровича Огієвського. Наведені документи Державного архіву Сумської області про нього.

Наш край багатий на талановитих людей. На науковому небосхилі російської й української лісової дослідної справи помітний слід залишила династія Огієвських, яка вже більше ста років вірно служить обраному шляху. Основоположником династії був Василь Дмитрович Огієвський (1861-1921), другим представником - його молодший син Василь Васильович, третім - молодший син Огієвського другого - теж Василь Васильович, четвертим - його син Дмитро Васильович Огієвський.

В.Д.Огієвський

На території нашого краю розташована рукотворна ділянка лісу, яка вражає своєю незвичайною величиною та красою. Заснована професором В.Д.Огієвським, вона зберегла до нашого часу географічні культури сосни звичайної. Цей своєрідний музей сосен у Шосткинському районі став основою заказника загальнодержавного значення “Великий бір” площею 1231 га. Тут висаджено понад 200 географічних варіантів сосни

звичайної. Заготівля її насіння велася від Польщі на заході до Акмали на сході та Вологди на півночі. Тут поєдналися сосни тамбовська та волинська, чернігівська та орловська. Є дерева з Прибалтики та інших регіонів Євразії. Деякі сосни мають вік більше 100 років [1].

Ліс - це ціла епоха впливу людства на навколишнє середовище. Важко перерахувати функції лісу, його роль у народному господарстві та біосфері планети в цілому. Вивченням географічних зон, з яких можна одержати більше і кращої якості деревини для народного господарства, займався вчений Василь Дмитрович Огієвський. У 1898 р. він був направлений у наш край з метою вивчення місцевих лісів. Близько 20 років учений працював у Собицькому та Микольському лісництвах, закладаючи дослідні ділянки різноманітних лісокультур.

Нещодавно виповнилося 150 років від дня народження нашого земляка. Василь Дмитрович Огієвський народився 12 лютого (30 січня за старим стилем) 1861 р. у повітовому місті Кролевець тогочасної Чернігівської губернії у дворянській сім'ї. Його батьки мали дружні стосунки з Т.Г.Шевченком. Посвідка Київської крайової інспектури з охорони пам'яток культури від 26 січня 1930 р. засвідчує, *“що садиба № 49 по вул. Свердлова в м.Кролеві з її будовами перебуває, як пам'ятник культури, що його зв'язано з життям Т.Шевченка, на спеціальному обліку Народ. Комісаріату Освіти УСРР. Ніякі зміни в будовах садиби або взагалі на території садиби не можуть бути проведені без завчасного погодження та дозволу Київ[ської] Кр[айової] Інспектури Охорони Пам'яток Культури”* [2]. Будинок Огієвських у місті зберігся до нашого часу завдяки меморіальній дошці, яка свідчить про неодноразове перебування в ньому Т.Г.Шевченка.

Після закінчення гімназії Василь Дмитрович вступив до Петербурзького лісного інституту, який і закінчив 1886 р. У своїх спогадах його однокашник, а в подальшому видатний російський учений Михайло Михайлович Орлов писав, що вже у студентські роки Василь Дмитрович виділявся серйозністю характеру, твердістю вдачі і цікавістю як до наукових занять, так і до загальносуспільних питань. Він не був говірливим, проте на зборах його фігура виділялася спокоєм і витриманістю, а його короткі вдалі репліки змушували рахуватися з його думкою [3].

Трудову діяльність В.Д.Огієвський розпочав на посаді помічника лісничого у Крженицькому лісництві Петроківської губернії. У 1888 р. був переведений до І-го Одоєвського лісництва Тульської губернії, де одночасно був викладачем лісової школи. Тоді ж побачила світ його перша наукова праця *“Питомник хвойных сеянцев в Тульской губернии”*. Нею зацікавилися відомі лісівники Михайло Михайлович Орлов*, Федір Карлович Арнольд** та Йосип Миколайович Шатілов***, які і рекомендували відправити у наукове відрядження за кордон Василя Дмитровича. У 1892-1894 рр. молодий учений вивчав організацію і стан лісової дослідної справи в Австрії, Баварії, Пруссії, Саксонії та Франції. Саме це визначило всю подальшу творчу діяльність В.Д.Огієвського на Батьківщині [4].

*Орлов Михайло Михайлович (1867-1932) - відомий російський учений у галузі лісовпорядкування і лісової таксації, професор. Автор близько 150 наукових праць. У 1931 р. вийшло восьме перероблене видання його *“Лесной вспомогательной книжки”*.

**Арнольд Федір Карлович (1819-1902) - лісівник, засновник російської школи лісовпорядкування, голова спеціального комітету, директор Петровської сільськогосподарської і лісової академії, почесний член Московського та Петербурзького лісових товариств, учитель багатьох поколінь лісівників. Залишив багату наукову спадщину, зокрема капітальну працю у трьох томах *“Русский лес”*.

***Шатілов Йосип Миколайович (1824-1889) - лісівник, засновник степового лісорозведення на чорноземних ґрунтах. Почесний член Московського лісового товариства та Петровської сільськогосподарської і лісової академії, президент Московського товариства сільського господарства.

Після повернення до Росії він опублікував низку праць, зокрема “*Баварские исследования о монашенке*” (Лесной журнал, 1894, вып.6); “*Борьба с вредными лесными насекомыми в Баварии*” (Сельское хозяйство и лесоводство, 1895, №9); “*Баварская лесная опытная станция*” (там само); “*Лесное опытное дело в Австрии*” (Лесной журнал, 1895, вып.4); “*Прусская лесная опытная станция*” (Лесной журнал, 1895, вып.4); “*Французская лесная опытная станция*” (Лесной журнал, 1895, вып.2) та “*Испытание качества семян на Саксонской лесной опытной станции*” (Лесной журнал, 1896, вып.4) [5]. У них учений охарактеризував систему лісової дослідної справи у Західній Європі. Вивчення закордонного досвіду дало змогу В.Д.Огієвському скласти план організації науково-дослідної роботи у Росії [6].

У 1894 р. Василя Дмитровича призначають “*старшим таксатором особливої таксаційної партії*”. Структура першої в Росії організації, що займалася питаннями дослідної справи, відрзнялася своєрідністю. На чолі організації стояв старший таксатор В.Д.Огієвський, який підпорядковувався Лісовому департаменту. Йому доручалося організувати наукові дослідження. Його співробітниками і помічниками були три лісових кондуктори (лісові техніки, які закінчили лісову школу) і періодично - наукові співробітники, які закінчили Петербурзький лісний інститут, їх називали помічниками лісничих або молодшими таксаторами.

Очолюючи особливу таксаційну партію, В.Д.Огієвський отримав базу для зимової (камеральної) роботи, насамперед, на своїй Батьківщині - спочатку у Кролевці, а потім у Києві. В роботі йому допомагали співробітники особливої таксаційної партії, а також дружина Марія Федотівна Огієвська (на громадських засадах).

Для здійснення науково-дослідної роботи були організовані опорні пункти у лісництвах. Основні пункти знаходилися у Собицькому (нині Сумської області) і Микольському (нині Київської області) лісництвах Чернігівської губернії та у лісництвах Тульських засік. Опорні пункти не були лісовими адміністративно-господарськими одиницями. Робота у них зводилася до закладки постійних і тимчасових пробних площ та здійснення науково-дослідної діяльності на території лісництва. Пробні площі остовплювалися, нумерувалися та огорожувалися жердяною огорожею. Експериментальні досліді проводилися із шестикратним повторюванням, кожна облікова одиниця (посівне місце) мала свій номер. По кожному досліді і пробній площі велася своя документація, заводилася окрема справа і відповідний план. Така організація роботи зберігалася до 1909 р.

У 1900 р. Василь Дмитрович підготував експонати для Всесвітньої виставки у Парижі, за що експертна комісія виставки нагородила його срібною медаллю [7].

В.Д.Огієвський заклав багато серій довголітніх дослідів, зокрема у Собицькому лісництві - 253, Микольському - 239, Тульських засіках - 144, в інших губерніях - 274, а всього 910 пробних площ.

У жовтні-листопаді 1909 р. Василь Дмитрович перебував за кордоном, де знайомився з контрольними станціями лісового насіння в Еберсвальді, Копенгагені, Гамбурзі, Цюріху та Відні. Там же замовив деяке обладнання для організації аналогічної станції в Росії. У 1910 р. В.Д.Огієвський став керівником першої в країні контрольної станції лісового насіння Лісового департаменту. До червня 1910 р. до неї надійшло 899 зразків лісового насіння із 541 лісництва, зібраних відповідно до спеціальної інструкції. Результати аналізів надсилалися на місце. Лісівникам пояснювалися введені вченим нові поняття.

Того ж року В.Д.Огієвського обрали професором, завідувачем кафедри приватного лісництва Петербурзького лісного інституту і призначили членом постійної

комісії з лісової дослідної справи. У 1912-1918 рр. він очолював кафедру лісових культур Петербурзького лісового інституту. Тоді ж В.Д.Огієвський заклав або вислав насіння і методику закладки, серію географічних культур сосни, дуба, модрини, ялини у Собицькому, Трипільському, Турському, Великоанадольському лісництвах в Україні та ще у 15 дослідних лісництвах Росії і Білорусі [8].

У посвідченні Петроградського лісного інституту від 30 травня 1919 р. зазначено: *“что в публичном заседании Совета Института 14 февраля 1916 року, и.о. ординарного Профессора Василием Димитриевичем Огиевским защищена диссертация на тему “О жизни хруща”, представленная им для получения права на занятие профессорской кафедры”* [9].

Наукові інтереси професора В.Д.Огієвського охоплювали проблеми природного відновлення лісів, особливо соснових і дубових, упровадження лісових розсадників, створення і вирощування лісових культур, біологія бича соснових культур - травневого хруща. У кожному з цих галузей лісової справи вчений зробив вагомий внесок. Спосіб розведення дуба густими місцями, спеціально пристосовані для пророщування лісового насіння стаканчики, насінневимірювач, стандартизовані сьогодні поняття - енергія пророщування, чистота їх, вага 1000 штук тощо, пов'язані з ім'ям В.Д.Огієвського, увійшли в усі підручники з лісової справи. Всього за результатами дослідів учений опублікував 60 робіт. Востаннє його *“Вибрані твори”* були опубліковані у 1966 р. (Вид-во *“Лісова промисловість”*, Москва) [10].

У своїх спогадах лісівник Собицького лісництва Шосткинського району Сумської області С.С.Перелука писав наступне: *“До нашої області Василь Дмитрович приїхав у далекому 1898 році і з головою поринув у копітку роботу. Як багато сил і праці доклав Василь Дмитрович для того, щоб на наших бідних піщаних ґрунтах піднялися ліси. З усіх кінців Росії: з колишньої Курляндії, Саратовської губернії, з Тамбова і далекого Кургану привозив він насіння, висаджував його, і старанно пестив саджанці у розсадниках.*

Нелегко на безплідних пустирях виростити дерева. Але Василь Дмитрович зумів надихнути ім життя. Допомогали йому наука і багатий досвід. Мабуть ніхто так ретельно і уважно не вивчав агротехніку деревонасадження, як В.Д.Огієвський. На 66 дослідних ділянках, розташованих у 12 кварталах, він заклав розсадники і вів у них свою наукову роботу. Для сіяців він створював штучну тінь, сів їх у різні строки, навколо дерев нагортав великі кучугури снігу, спостерігав за розвитком стовбурів і коріння.

Наслідки його старанної праці зараз у всіх нас на виду. Милує око сосновий бір, що поблизу Тиманівки. Особливо відокремлюється чернігівська сосна. Стовбури її рівні і високі, з цієї деревини можна будувати житло і робити красиві меблі” [11].

З 1918 р. і до своєї смерті 1 червня 1921 р. В.Д.Огієвський працював у Київському сільськогосподарському інституті, був членом сільськогосподарського вченого комітету України.

У Державному архіві Сумської області зберігається лист управління рільництва і землеустрою від 29 серпня 1919 р., в якому зазначено: *“В виду необходимости продолжит исследования на постоянных пробных площадях, заложенных Вами в Собицком и Никольском лесничествах Черниговской губернии, Управление Земледелия и Землеустройства при Главнокомандующем вооруженными силами Юга России предлагаем Вам с получением сего отправиться в вышеназванные лесничества для продолжения работ, избрав постоянным своим местопребыванием гор.Киев, в котором имеете производить разработку собранных Вами материалов”* [12].

У буремні революційні роки Василь Дмитрович робив усе, щоб зберегти дослідні культури, пробні площі [13].

Отже, вищевикладене свідчить про високий фаховий рівень, творчі здібності та організаторський хист нашого земляка Василя Дмитровича Огієвського. Перспективними, на наш погляд, є дослідження науково-викладацької діяльності вченого-лісівника в Україні.

-
1. http://revolution.allbest.ru/sport/00039388_0.html.
 2. Державний архів Сумської області, ф.Р-7726, оп.1, спр.4, арк.2.
 3. Там само, ф.Р-7726, оп.1, спр.24, арк.1.
 4. Там само, спр.19, арк.1.
 5. Там само, спр.22, арк.10-11.
 6. Там само, спр.24, арк.1-2.
 7. Там само, спр.19, арк.2.
 8. Там само, спр.24, арк.3.
 9. Там само, спр.8, арк.2.
 10. Там само, спр.24, арк.3.
 11. Там само, спр.20, арк.1.
 12. Там само, спр.7, арк.9.
 13. Там само, спр.24, арк.3.

Сорокина Л.Ф. Выдающийся ученый-лесовод (к 150-летию со дня рождения В.Д.Огиевского)

В сообщении рассказывается об известном ученом в области лесного дела, уроженца города Кролевец Василия Дмитриевича Огиевского. Приведены документы Государственного архива Сумской области о нем.

Sorokina L.F. Outstanding scholar-forester (for the 150 th anniversary of V.D.Ogievskogo)

The report talks about the famous scientist in the field of forestry, a native of the city Krolevets Vasily Dmitrovich Ogievskogo. Presented documents of the State Archives of Sumy region about it.

Отримано 5.05.2011